

Skotini í Sarajevo

Seinnu árinu hefur borgarakríggj herjað í fyrirverandi Jugoslavía. M.a. sterk tjóðskaparkensla er orsök. Fyrst í hesi öldinni, gjórdist serbisk tjóðskaparkensla óbeinleidis byrjanin til 1. heimsbardaga við morðinum á trúnarvingin til Eysturríkska/Ungarska keisararíkið

Spádómurinn av Frans Ferdinand

"A, lat hana bara," bað Suffia. Unga parið var júst gift, og á veg út gjøgnum kirkjudyrrar. Ein gomul spávinna hevði trokað seg gjøgnum mannarmúgvuna, og biðaði til tey nýgiftu vistu seg. "Latið meg siga um framtíð tygara keisara hátigns!" endurtók hon. Franz Ferdinand smiltist til vökrum hústrúnna og rætti tøvandi spákvinnu hon. Spákvinnan tók hana og hugdi at linjunum í lógvanum; "Tygum fara at tapa eitt stórt kriggi," segði hon og hvar, áðrenn Franz Ferdinand fekk rætt henni eitt vet av peningi. Hann smiltist, ypti óksl og fór síðani í hestavognin við hústrúnni.

Støttarstríð Franz Ferdinand

28. juni í 1900 giftust trúarvingurin høvudshertugi Franz Ferdinand og Suffia Chotek. Franz Ferdinand giftist av kærlleika, men Suffia var ikki av kongaligari ætt. Hjúanlagið var tí ikki vælsignað av keisarinum Franz Josef, tí Suffia var av ov lágarri støtt. Hon var einans greivinnu, og hovkona hjá syskinabarni Franz Joseph. Børnini hjá teimum vóru tí gjórd arvaleys. Sambært tignarskipanini var Franz Ferdinand beint aftaná Franz Joseph, meðan vívið Suffia var sett nógv lægri. Hetta var Franz Ferdinand ómetalliga harmur um, tí hann var jú stoltur av síni vökrum hústrú, og

nýtti tessvegna hvørt høvi hann kundi, til at draga Suffiu fram.

Ætlandi vitjan Franz Ferdinand

Síkt høvi beyðst í 1914, tá Franz Ferdinand, sum yvirherstóraumsjónarmaður (generalinspektør) hjá Eysturríkska - Ungarska herinum skuldi verða hjástaddur við einari hernaðaratgerð í Bosnia. Harumframt skuldi eisini almenn vitjan verða í landspartahøvuðsstaðnum Sarajevo. Bosnia var undir hervaldið, tí kundi kona "generalinspektørin" verða hjástadd. Høvuðshertugin boðaði guvernørinum, generali Potiorek, í Bosnia frá, at hann og konan komu at vitja Sarajevo á brúðleypsdegi teirra 28. juni. Borgarligu (sivilu) myndugleikarnir vóru ikki eftirspurd, men fingi einans boð um, at høvuðshertugin og konan komu á ráðhúsið, og á veg aftur skuldu tey koyra gjøgnum býin.

Hugburður serba

Serbar fingi skjótt tíðindini um, at trúarvingurin, umboðsmaðurin fyrri kongshúsið tey hataðu, kom á vitjan í Sarajevo. Í Beograd vóru nógvir studentar, ið vóru flýðir heimanífrá, tá landspartur teirra í 1908 var skilt frá Serbia og innlimað í Eysturríki. Serbar uppfatadu tí vitjanina av trúarvinginum sum provokation, serstakliga tí tað var 28. juni, ið var St. Vitius dagur, tjóðardagur serba.

"Hin Grøni Kransurin"

Tíðindini vunu eisini fram til "Hin grøna kransin," ein bilig matstova í Beograd, har nakrir hundrad studentar dagliga hildu til. Henda matstova virkari sum klejari fyrri serbiska tjóðskaparkenslu, hvørs endamál var at endurvinnna teir mistu landspartarnar Bosnia og Herzegovina. Trígir bosniskir studentar úr Sarajevo, Chabronovitch, Grabez og Princip fingi vissu um, at Franz Ferdinand kom at vitja teirra føðibý. Hesir høvdu í mánaðar ætlað at framt eitt kvett, har helst onkur høgur eysturrískur embætismaður skuldi drepast. Chabronovitch helt, at generalurin Potiorek var eitt passiligt offur, men Princip helt teir vinna meir bosniskt frælsi við at myrða Franz Ferdinand á opnari gøtu í Sarajevo. Kaptajnurin Vogislav Tankosich í hernaðarligu fregnartænastuni hoyrði um ætlanirnar og segði tað við oberstin Dragutin Dimitrijevitich.

"Hin Svarta Hondin"

Dimitrijevitich livdi eitt dupult lív í serbiskum politikki. Hann kombineraði leiklutin í fregnartænastuni við tað, at hann eisini var leiðari í serbiska yvirgangsfelagskapinum "Hin Svarta Hondin." Hetta var felagskapur av offiserum, ið vóru virkað fyrri, at serbiskir landspartar, ið vóru tiknir, skuldu gerast frælsir. Undir loyniheitinum "Apis" hevði

Dimitrijevitich gott hald á undirgrundarørsluni, og samstundis stórt árin á førða politikk landsins.

Svarta Hondin hevði m.a. í 1903 myrt kongin Alexander Obrevovitch og sett Karageorgevitch-familjuna í teirra stað, hon var nevnlíga betri at fáast við. Hin Svarta Hondin hevði síðani ment seg, og var rættuliga vandamikil og niðurbrotandi. Tað var í grundini hon, sum var veruligið ráðarin aftanfyrri trúna. Forsetin Pasich ræddist vaksandi týðningin Svarta Hondin fekk, og fór tessvegna í herferð ímóti henni.

Ætlan Apis

Ætlanin hjá bosnisku studentinum var ein funnin frestur hjá Apis. Soleiðis kundi hann svara Pasich aftur. Tí tók hann glaðbeiðbeintur ímóti ætlan studenta. Hann væntaði í grundini einans eina gølu, ikki eitt morð, tí flestu slíku ætlanarnir miseydnaðust. Tað var nóg mikið, um studentarnir gjørd eitt sindur av ruðuleika í gøtunum í Sarajevo. Helst sendu eysturrísku mynduleikarnir eitt mótmæli, ið setti Pasich í tvístað. Um Pasich alment harmaði stóðuni og handtók studentarnar, kundi Apis stempla Pasich sum sjónleikardukka Eysturríks. Lat Pasich hveingin ikki um vón, tørvaði honum hjálp frá "Svørtu Hondini." Óansæð hvat Pasich valdi, fekk Apis bæði í posa og sekk. Tí vildi Apis hava fatur á studentunum.

Svørjan studenta

Studentarnir Chabronovitch, Grabez og Princip vóru førdir til høvuðsæti teirri Svørtu Hondini, og svóru eiðin hjá Svørtu Hondini. "Við sólini, ið hitar meg, við jørðini, ið gevur mær føði, við Guði, við blóði forfedra mínum, við míni æru og lívið svørji eg her við trúnað móttvegis serbisku tjóðskaparsökini, og at eg eri tilreiðar at lata lív fyrri henni."

Tá ið hesir høvdu svorið eiðin, fingi teir vápn. Í loyndum vóru teir førdir um serbiska markid við hópin av vápnunum. Í Sarajevo gistu teir hjá einum limi í Svørtu Hondini, Danilo Ilich, ið eisini skaffaði fleiri hjálparfólk.

Ávaringar figgjarmálaráðharrans

Pasich hoyrði eisini eitt graml um ætlanirnar, so nú vóru sjei menn á gøtu, ið skuldu drepa Franz Ferdinand. Mennirnir høvdu vikuna frammanundan í loyndum havt hvernjingar, m.a. við at kasta granatir og



Hertogi og trúarvingurin av Eysturríkska/Ungarska keisararíkinum Franz Ferdinand myndaður saman við familjuni árið undan dupultdrápinum í Sarajevo

keisarans Franz Joseph, tí vildi Franz Ferdinand einki hava við hann at gera, og kveistraði tí upphaldinum til viks. Hesin skuldi ikki blanda seg uppí, tá Franz Ferdinand fór út at ferast. Figgjarmálaráðharrin fór síðani til general Potiorek. Potiorek segði, at sivilu mynduleikarnir hvørki vóru kravdir ella umbídnir at blanda seg upp í vitjan Franz Ferdinand í Sarajevo.

Mynduleikarnir í Sarajevo høvdu nóg mikið at gera við at fyrireika eina so hátíðarliga móttöku av Franz Ferdinand sum gjørlig. Tessvegna sluppu studentarnir inn í býin 23. juni uttan nakað hóvasták. Tey vanligu trygdartiløkini vóru ikki sett í verk. Generalurin Potiorek setti heldur ikki hervaldið inn í býin, tí hann var bangin fyrri, at keisarin ikki dámdi tað. Franz Ferdinand gleiddi seg sum eitt barn at venda sær ímóti keisarinum. Hann visti ikki, at vitjanin varð uppfatað sum avbjóðing av fjaldum kreftum í serbiskari tjóðskaparkenslu.

Franz Ferdinand í Ilidze

25. juni kom so høvuðshertug og frúan til hernaðarligu høvuðsleiddina í Ilidze, um 6-7 km frá Sarajevo. Hann hugdi at hernaðarskrúggongu, prátaði við hermenn os. fr. alt tyktiskt gott, og vitjanin byrjaði framúr gott fyrri Franz Ferdinand og Suffiu. Tey væntaðu eina minst líka góða móttöku í Sarajevo.

Sunnudagur 28. juni

Fyrirpartin 28. juni kom Franz Ferdinand, Suffia og fylgi teirra inn í Sarajevo. Franz Ferdinand og Suffia vinkaðu til tey nógvu fólkini, ið av skyldu góvu fagnaðarróp afturí móti. Í fylginum vóru fyra bilar har Franz Ferdinand, konan og mennirnir, ið umbóðaðu yvirvöldina í Bosnia koyrdu. Allir 120 lögrelgumennirnir í Sarajevo hildu vakt, og tryggjaðu harvið at fjöldin helt seg á gonguteigunum.

Ilich, ið studentarnir svóvu hjá hevði fingið triggir menn afturat, so nú vóru sjei menn á gøtu, ið skuldu drepa Franz Ferdinand. Mennirnir høvdu vikuna frammanundan í loyndum havt hvernjingar, m.a. við at kasta granatir og

skjóta. Umstøðurnar á gøtu vóru heilt óðrvisi. Her stóðu teir sum sild í tunnu. Tá ið fylgið kom akandi eftir vegnum, stóð hin fyrsti beint við síðuna av einum lögrelgumanni; ein annar stóð so kroystur millum fólk, at hann ikki fekk skotvápn úr lummanum; ein triði fekk samkenslu við Suffiu, tessvegna sveik dirvi; hin fjórði hevði ikki nervar at gera tað, og hvar tí í mongdini, hin fimti, studenturin Chabronovitch, var alspenur og misti tí handgranatina, ið rullaði undir trýja bilin og sprongdist, har varð ein offiserur særður. Skaddi vognurin var settur til viks, og særði offiserurin bleiv koyrdur á sjúkrahús. Studenturin Princip, ið stóð longur frammi, hoyrði spreingingina og helt, at ætlanin var væleydna. Hann fór tí á eina káfe, og keypti ein kaffimunn. Fylgið helt tá á, og kom 10 minuttir seinna til ráðhúsið.

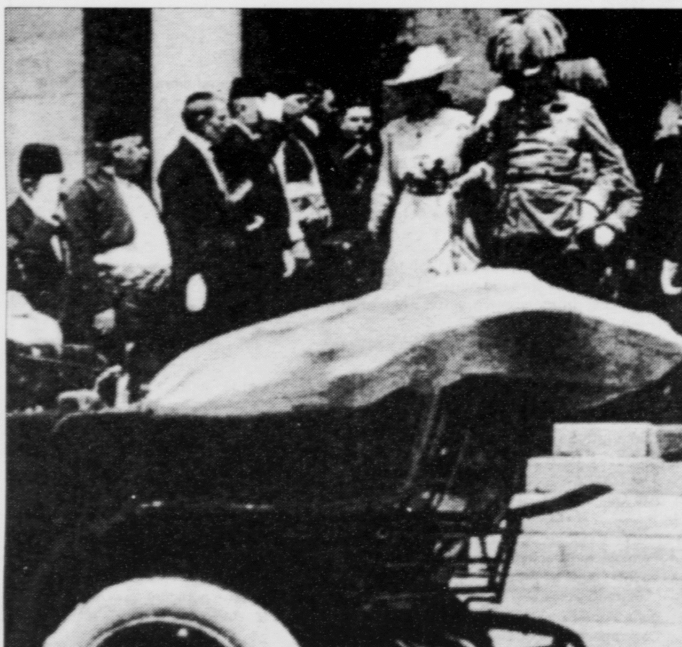
Á ráðhúsinum

Franz Ferdinand fór í gøtu inn á ráðhúsið. Hann stóð á borgarstjóranum, ið skuldi halda fagnaðarrøðu, og rópti: "Eg eri kominn at vitja tygara bý, og tey kasta bumbur eður mær! Hetta er niðingsskapur uttan sín líka! Nú kunnu tygum halda tygara røðu!" Síðani segði hann, at Sarajevo skuldi revsast fyrri henda tilburð. Uttan at drála ætlaði hann at fara úr býnum. Túrin gjøgnum gamla býarpartin var her við avlýstur, og ístaðin ætlaði Franz Ferdinand út á sjúkrahúsið at vita, hvussu tí stóð hjá særda offiserinum. Tá ið Harnak greivi spurdi Potiorek general, um hann ikki hevði sýrt fyrri vápnadum fylgdarliðið, segði generalurin heldur næsadjart: "Halda tygum, at Sarajevo er fyllt við loynimórdarum???"

Høvuðshertugin, frúan og restin av fylginum fóru út aftur í bilarnar. Í skundinum hevði ongin sagt bilstjóranum í fremsta bilinum frá broyttu ferðætlanini.

Lagnutúrur

Franz Ferdinand
Fremsti bilurin, ið lögrelgumannastin sat í, koyrði gjøgnum høvuðsgøtuna, og eftir ætlan vendi hann inn á eina smala gøtu, ið førði tí



Franz Ferdinand og frúan, Suffia, fara niður gjøgnum trappurnar til lagnutúrinn í Sarajevo